

ՀԱՆԴԻՍ ՏՆՍՆՕՐԵԱՅ

Կը հրատարակէի ամէն ամիս 10 էն, 30 էն և յերջինս :
 Ստորագրողներն պէշերն էն՝
 Կ. Պօլէտ. Ընթերցատէրաց Ընթերցողներն Ըն-
 թերցարանը, Սէփ Զոյի Խանի Վերի Գոմէս Եւ Ե.
 Չօն-Եւտ. Հաւաքելոյ Ընթ. Գրասենեակը :
 Տրամադրանք. Պ. Ս. Էլմասեան :

Տարեկան գինն է 150 դրամ :
 Վերանմուծայ " 70 " "
 Սէփ Եւ Ե. " 4 " "
 Որ Եւ Ե. ուղղի ինչայ ստորագրելի :
 Դասու երկուսէս Էրագրոյ ձմեռու ծախսը
 առնողին վրայ է :

Տանուցումը ձէլ անգամ համար անդին 100 դր
 " երկուս " 80 " "
 " երեւ " 60 " "
 Սէփ, պատկերապարտ և խոյն գիրերով եղած
 ծանուցումներու որդի ստիպումներն :

ՅՈՒՆՎԱՐ 30

Զ. ՏԱՐԻ 1862

ԹԻԻ 151

ՄԱՒՇԻ ԴՈՐԾԵՐԸ

Սուշի վիճակին և այն տեղին վանքերուն
 ու խռովութեանը վրայ երկար ատենէ ՚ի
 վեր գրել ինչպէս չէ ալ՝ պէտք եղած տե-
 ղեկութիւններն ամբողջ ունենալու համար
 սպասելով՝ այսօր միայն հետեւեալ նամակը
 կը գնենք հոս :

1861 : Դեկտեմբեր 13 : Սուշ :

« Յարգապատիւ Խմբագիր :

« Ձեր անկեղծ և անաչառ Ազգասիրու-
 թեան ոգոյն և ընթացքին բարի համբաւը
 ամեն տեղ հուշակուած և քարոզուած է . առ
 մեր մութ և թշուառ երկրին մէջնալ ճանչ-
 ցուածէ ձեր անկողմնասէր ոգին . ուստի հա-
 մարձակեցանք մեր ձայնը ձեզի վերցնել . յու-
 սով լեցուած ենք որ պիտի բարեհաճիք ձեր
 օգտակար Օրագրոյն միջոցաւ հրատարակել
 մեր բողոքը :

« Բանի տարի առաջ Ազգին բարձր հաճու-
 թեամբը մեզի Սշոյ Սուրբ Կարապետի վա-
 նուց Առաջնորդ Կարգեցաւ ընտիր վարդա-
 պետն Սատթէոս Իւղղութիւն Առաջնորդը :

« Իր կառավարութիւնը, իր վարքը, և իր
 Ազգասիրութիւնը ու անձնուրացութիւնը
 այնպէս գրաւեցին հասարակութեան միտքը,
 որ դառնապէս սուգ ըրին երբ հրաժարեցաւ
 մեր երկրէն : Իր Հայրական սէրը և գութը
 այնչափ խորունկ թափանձեցաւ Ազգին սրը-
 տին մէջը . որ բաւական ժամանակէ ետք ալ
 կրկին աղերս տուին Պատրիարքարանը որ թէ
 որ հնարէ՝ նորէն Սատթէոս վարդապետը

խրկեն հոս, որ իր Հայրական գթութեամբ
 և քաղաքակիրթ փորձառութեամբ մեր խղի-
 ճալի ժողովուրդը առ Երկրին մէջը :

« Պատրիարքը չտեսց մեր ձայնը, երաւ Կա-
 րապետ վարդապետը մեզի Առաջնորդ խրկեց
 առանց ժողովուրդին հաճութեան : Կարա-
 պետ վարդապետը Սշոյի Սիրտիչ անուհով
 մարդ մը հետը բերաւ հոս, և հոս գտնուող
 երկու անխիղճ իշխաններու թելադրու-
 թեամբը թող տուաւ Սիրտիչը ան մարդաց
 դէմ ելլել որոնք աղերսագիր գրած էին Սատ-
 թէոս վարդապետը խնդրելու, ըսելով որ առ
 մարդը հարիւր հազար դահեկանէն աւելի
 ծախք ըրած է Սատթէոսը Պատրիարքէն ու-
 ղելու : Այս չափ մեծ գումար մը երեւելի
 փաշայ մը ուղեւոր ծախք չըլլար . ինչպէս Ա-
 ռաջնորդ մը ուղեւոր ծախք կըլլայ . ան ալ
 չխրկեցին : Թէ որ իրաւ ծախք եղած է,
 մենք կը հասկնանք մեր տկար մտքով որ
 Պատրիարքը կաշառք առած է՝ կամ առ
 գործերը նայող անձը՝ հապա թէ չէ հար-
 իւր հազար դուրուշը անհնար է Առաջնորդ
 մը ուղեւոր համար ծախք ըլլայ :

« Եւ երկու տարի է Սիրտիչը մեզ գառա-
 տաններու, ժողովներու և յատուարներու
 կտանի ու մեզ կընեղէ . ինչո՞ւ համար . կ'ըսէ
 այսչափ ըտտակ ծախք ըրածեմ Սատթէոս
 վարդապետը Պատրիարքէն ուղեւոր համար :
 Հոս եղող Առաջնորդը կը վկայէ թէ առ պա-
 հանջումը արգար է, և երկու իշխաններն ալ
 պարոն Վարդան Սամիկնեան և պարոն
 Սովլէս Կոնճոյեան օգնութիւն ընելով Սը-
 կըրտիչին գրգռեցին մեզի դէմ : Ինչաւ ի-
 րենց ինկած եղբայրական խրատը չտուին ա-

նոր . որ դադրեր մեզի գեմ թշնամութիւն ընկէն :

« Ըսոր համար Պօլիս ալ գրեցինք . բայց մեր ձայնը չտուեցաւ և մեր իրաւունքը չպաշտպանեցին սա բանին վերջ մը տալու :

« Ըս բանը յայտնի է որ շատ պիտի մեծնայ երթալով և ցաւելի հետեանքներ պիտի ունենայ . ինչպէս որ նշանը սկսաւ երևնալ : Թէ որ Սատթէոս վարդապետը իր պաշտօնին յարմար անձ մըն է , ինչո՞ւ մեզ կ'պատժեն և թէ որ անարժան մարդ մըն է , ինչո՞ւ հա՞մար Իւզղաթ Մաջնորդ եղաւ : Ի՞նչ է մեր յանցանքը որ թողութեամբ թիւն տուած են սա մարդուն մեզ անհանգիստ ընելու . Գառաւորներու քաջելու և շատ անգամ , մեր գործէն բանէն մեզ ետ ընելու :

« Ինչաւ Լզդի մը մէջ և ժողովուրդի մը մէջ և մեր Լզդին մէջնալ մինջեւ հիմայ այս պէս գործ մը եղած չէ , որ Մաջնորդ մը ուղղը անձինք պատժուին : Թէ որ Լզդը մեր իրաւունքը չպաշտպանէ մենք ալ անոր կըտրուած և դուրս ձգուած անգամները պիտի սեպենք ինքզինքնիս :

Հաս ին սարսափաւորներ :

ՄՈՒՐԱՅԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սեչուխեջան անցած չորեքշաբթի երկայն մօրուք մը բռնեցընել ուղած ատեն , անդին կը նայի ասդին կը նայի կրակ չքանէր , կը վազէ Սայր-եկեղեցիին փողոցին անկիւնին գլուխը ու հոն հնոցը (քիւլհան) մանելով կրակ առնել ուղած ատեն կը տեսնէ որ չորս մուրացիան կրակին գէմը նստեր կը խօսակցին : Ըսանց խօսակցութիւնը աւելի արդիւնաւոր կը դառնէ քան թէ քիչ մը անդին իր ընկելք գործը , ուստի ասանց քովը կը կըզկտի և ալ մեն խօսքերնին ամբողջ մտիկ ըրած վրանիս վաղեց . ես ալ եթէ չեմ կրնար Սեչուխեջան ինքը զրկել իմ ընթերցողներուս գոնէ անոր մտիկ ըրած խօսակցութիւնը զրկեմ :

Չորս մուրացիաններուն անուններն են . Կելեզ , Գըգեզ , Յաուլեզ , Սաուլեզ :

Գըգեզ . Եղբայրներ , պատրաստովեցէք , իրիկուան ժամերգութեան ատենը կը մօտենայ :

Սաուլեզ . Չէ , դեռ շատ ժամանակ կայ :

Կելեզ . Եղբայրներ , երթանք , բայց պարապ տեղը պիտի հոգնինք , ոչինչ բան . ստակ

տուող չըկայ ամենեւին . պարտապ բան . ոչ . ալ այս արհեստը չըբանիր կար :

Սաուլեզ . Բայց ատոր նայիս նէ՛ հիմայ ալ մեն արհեստ ալ չըբանիր կար . ամեն արհեստի մէջ ալ վաստակ չըկայ . դոնէ մեր արհեստը մեծ դրամագլուխ մը կամ մեծ աշխատութիւն մը չ'ուզէր : Սեր էն մեծ դրամագլուխը Կէլեզ , ասպրակ , պինտ երես ունենալն է : Լեւելու ասանց վրայ նաեւ մեր անձին ալ մեն զգոյսարանքներն ամեն չեղած ու չըլլալու պակասութիւններով գովաբանելու պերճախօսութիւնը . կայր եմ , կաղ եմ , խուլ եմ , համր եմ , անկար եմ ակար եմ , կայն ըսել , մէջքս կտորած է , քիթս փըթտած է , ախուսս թափած է , թիւս դատտ է , փորս փութտ է , մարմինս ոճտտ է և այլն ըսել , ասանց մէջ զատ օրը տասն անգամ « Օրհնեալ Տէր մեր » ըսել , որոնք իրարու ծայր դնես նէ հաղիւ ըման « Հայր մեր » մը (տէրունական աղօթք մը) կը շինվի . մեզի ստակ տուողներուն հօրը մօրը և եօթը պօրտին գերեզմանէն սկսիլ ու թուանը թուներուն վրայ հանգչիլ . մահ , մահ տարածամ , փորձու թիւն , սատանայ մեր գաւազանովը անանց քովէն վընտել , որ ետքը աներկիւղ մենք մօտենանք անանց , երկինքը սուրբ չըթողուլ , ամենքը կանչել ու անհանգիստ ընել , վերջապէս ստակը ձեռքերնիս անցա՞ւ մի , ձեր տուրքը ձեր ողորմութիւնը . Բրիտանի գանձանակն ընկնի ըսելով գրպաննիս նետել . . . :

Յաուլեզ . Կեցցե՛ս , Սաուլեզ եղբայր . ինչ ալ աղւոր նկարագրեցիր մեր արհեստը :

Սաուլեզ . Չէ՛ եղբայրք մի գանգափք այս արհեստէն . մեր արհեստը աղւոր բան է և ամեն ատեն շահաւոր . իսկ եթէ այս օրերս քիչ մը նուաղցաւ մեր վաստակը , յանցանքը արհեստին չէ . մանրուկ չըգանուելուն համար է որ ամեն մարդ մեզի ողորմութիւն չ'են տար :

Կելեզ . Ի՛հ , գոհութիւն Եստուծոյ . ան ալ անցաւ հիմայ ամեն կողմէ 5նոց , 10նոց , և 20 փարանոց տոմակներ կը տեղան կոր . պղինձ ստակին տեղ ամեն մարդ մեզի թուղթ ստակ կուտան :

Յաուլեզ . Իրաւ անէկ ըսիր . եղբայրներ , դուք գիտէք որ ես ճշմարտապէս կայր եմ . ուստի կ'աղաչեմ , սա դրպանիս մէջ եղած տոմակները հանեմ ու համրեցէք և զտուեցէ՛ք իրարմէ :

Կելեզ . Հատ աղէկ , շատ աղէկ , հանէ ու համրենք :

Գըգեզ . Լի՛ն չէ ես . մենք այս տոմակ

ները կը ժողվէնք կ'առնենք կօր . բայց օր մը արգիլվի ու տանք կոխողները վիճակահա- նութեան տոմսակներուն պէս չըձանջեն ու չըվճարեն նէ՝ ի՞նչ պիտի ընենք :

Բէլլ : Իրաւ ադ ալ մտածելու բան է . բայց մի վախնաք . Երտուած մեր երեսին կաշին չտկաւոյցնէ , կ'երթանք կը պօռանք կը կանչենք և տոմսակներուն ստակը կառ- նենք :

Սաւելլ : (Գլխիկէն հեռ գոմակները դադելով)
Լա ինչ է . Սոյր-եկեղեցիին տոմսակներուն ետևի դմուռին վրայ նայէ ինչ կայ :

Յաւելլ : Կարգա՛ նայինք :

Սաւելլ : Կնիք Ս . Երտուածածին եկեղե- ցւոյ իշխանաց . 1827 :

Յաւելլ : 1827 Լ . Եր իշխան աղա ները հինէ՞ն մնացած են :

Բէլլ : Լա ինչ է :

Գլխիկ : Չէ՞ք հասկընար ինչ է . հին դը- մուռ մըն են կոխեր որ ետքը օր մը երթանք տոմսակներուն ստակը ուզենք նէ՝ ատոնք մեր օրովը շինված չ'են ըսելով ուրանան ու ստակ չըտան :

Բէլլ : Բայց հին ատենը ստակի տեղ տոմսակ կոխել չըկար . ուստի չ'են կրնար ը- սել թէ անոնք հինէն մնացած են :

Յաւելլ : Չէ , եղբայրներ չէ . ատ մար- դիկը մեր ստակները ուտող ըլլալու չափ վատ չ'են : Ենոնք ուրիշ դիտմամբ և Խուրիշ նկա- տումներով ըրած են ստի : Ես որչափ մարմ- նոյ աչքով կ'օր եմ նէ՝ հոգու աչքով լուսա- ւորեալ եմ ու կը հասկընամ . Լ . Եր մարդիկը բայց բայց զրուցենք « Թաղական խորհրդոյ անդամ » , անունը չ'են սիրեր , որովհետև Սահ- մանադրութեան ալ հակառակ են . անոնք աւելի կը սիրեն եկեղեցւոյն և իշխան ա- նունները քան թէ Սահմանադրութիւն և Բարեկարգ Վարչութիւն : Եւ իրաւցընէ ի՞նչ պէտք են ատոնց զօհել եկեղեցւոյնու- թիւնն ու իշխանութիւնը : Իշխա՛ն . ի՞նչ ազգոր բաւ . իրաւ որ մարդ տմեն բան յանձն կ'առնէ՝ իշխան մը ըլլալու համար : Ստա- նա՛ն տանի այդ Թաղական խորհուրդը . ի՞նչ ալ խորդ բառեր : Լ . Եր մարդիկը շատ հաւ- տատ են իրենց հաւատքին վրայ . այնչափ հա- ւատարիմ աւանդապահ են , որ չ'են ուզեր կորսնցընել իրենց նախնիքներուն գործածած բառերը , ինչպէս նաև անոնց գործածած զը- մուռները :

Ուրիշ ամեն եկեղեցիի իշխան աղաները ուրացան իրենց նախնիքը , անոնց անունը

և նորասիրութեամբ ելան այն ազգորիկ ա- նուններուն տեղը Թաղական խորհուրդ ա- նունն ընդունեցին և շուտ մըն ալ զմուռներ շինել տուին նոյն անունով : Երբին մեր Գուժ- դարու թաղականքը , իրենց հօրմէն ինչ են տեսեր նէ՝ անկէ գլխի չափ չ'են անցնիր : Սիւս Լակիճի Սօշնին պէս հնութիւնները կը սիրեն . և այդ մարդիկը ծնած օրերնին ուր էին նէ՝ մինչև մեռած օրերնին ալ հոն կը մնան : 1827 ին անգամ մը եկեղեցւոյն ե- ղեր են , անկէ մինչև հիմայ անունն ալ կը պահեն , պաշտօնն ալ , զմուռն ալ : 1827 ի՞նչ գեղեցիկ ժամանակ . արժանի յաւերժա- կան յիշատակաց . անկէ ետքը սկսաւ լուսա- հոգի Պեղճեան Յարութիւն Լմիրան առա- ջին անգամ ըլլալով գոյրոյ բանալ , անունը ուտումնարան դնել , մէջը լեզուագիտու- թեան դասատուութիւն հաստատել . անկէ ետքը սկսաւ Հաս-բէջի Ուսումնարանը , Լակիւտարի Ղեմարանը մեր զաւկներուն աչքը բանալ և այսօր շատ մը երիտասարդ- ներ այդ խեղճ մարդոց փորձանք հասցընել : 1827 այնպիսի թուական մը , ուր ա- մեն մարդ խաւարի մէջ կ'ապրէր . ի՞նչպէս Թողուլ ելնելու է այնպիսի թըւականի մը մէջէն և դալու բնակելու է լուսաւորեց մէջ : Լ . Եր մարդիկը այն թըւականին համը տեսեր են , հիմայ ի՞նչպէս դան այս անհամ- անլի թըւականին մէջ ապրին . անոնք իրենց ընտանեացը երգում ձգեր են , որ մեռնին նէ՝ գերեզմանին քարերնուն վրայ 1827 թըւա- կան բորել տան , որպէս զի ամեն մարդ ի- մանայ թէ այն թըւականէն ետքը ալ մեռած են և կամ անհոգի ապրած են : Սահմանա- դրութիւն , ազգային բարեկարգ վարչու- թիւն , որի՞ն ինչ . անոնց պէտք չէ . բայց սոգբին պէտք է եղեր . ատոնց հարցու , կը տեսնես որ պէտք չէ պիտի ըսեն . կամ պէտք է ըսեն նէ ալ հարկ է որ այդ կանոնները ի- րենց համար չ'ըլլան կամ իրենց ուղածին պէս ըլլան . վասն զի Լղդ ըսելը անոնք ըսել են , անոնք ըսելը ազգ ըսել է : Գործերնիդ նա- յեցէք դուք եղբայրներ , այն մարդիկը այդ մանր մունր գործերուն մէջ խորդախութիւն չ'են ըներ : Գուք տա տոմսակներս զատեցէք համբեցէք ինծի տուէք :

Սիւս մուրացիանները սաստիկ ծափահա- րութեամբ ընդունեցին այս ատենաբանու- թիւնը և սկսան տոմսակները համբել :

Լ . Ես խօսակցութիւնը գրեւորուս ետքը մեր քովը նստող մէկ բարեկամի մը կարգա-

ցինք : Այն ալ « այդ գրածիդ յետ գրութեան մ'ալ աւելցու ու սա ալ գրէ » ըսաւ :

Այսօր ամիսի մէջ՝ օր մը Պէյքօղ ծխալաւ ճառէ մը ծառի կոտնէի, տասն զրուշնոց թըղ թաղրամ մը աւել տալ ուղեցի. առջևս շատ մը 10'նոց 20'նոց և 40'նոց տամակներ գրաւ Սուրբ Արևիկոյցոս Արևիկոյցիին անունովը արդ. ված. տամակին ետեւը նայեցայ որ Սուրբ Արևիկոյցոսի զմուռը տեսնեմ ու կեղծ չըլլալը հասկընամ. բայց անոր տեղը այն Արևիկոյցիին քահանային զմուռը տեսայ. զմուռին վերի բոլն ալ ձեռագիր գրութեան կար՝ այս ինքնին բայն է : Արիշ տամակ մը առի, աւոր ետին նայեցայ՝ հոն ալ գրութեան էր, առ ինքնին բայն է : Ասոնք մի եւն հարցուցի ծխալաւ ճառին՝ սա պատասխանը տուաւ. մեր այս տեղի եկեղեցւոյն աղաներն են :

— Բայց ի՞նչ ըսել է այս. — այս տամակներուն շահը իրենց մէջը պիտի բաժնենք ըսել է :

— Բայց այս տամակները իրենց շահուն համար է չէ նէ Արևիկոյցիին :

— Հարցու թէ Արևիկոյցիին շահը որուն է :

Ասոր վրայ ուրիշ ըսելը չմնաց ինծի :

ՕԳՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՆ ԱՊՐԵՒՆՑ ՊԱՇԱՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւանդանոցի խեղճ վիճակը մնալ տեղէն տեսնելով. քանի մը հոգի խելք խելքի տուեր օգնական ընկերութիւն անունին ներքեւ ժողովներ տառապելոց օգնութեանը կը փութան : Ատուած վարձատրէ իրենց քարի գիտաւորութիւնը : Սենք կարգացնէր այս ընկերութեան կանոնադրութիւնը Սասիսի մէջ ու մեր կարծեօք հոն յօդուած մը պակաս տեսանք : Հոն պէտք էր խմացընել նաեւ թէ այս ընկերութեան շահն աւ փառք ինչպէս պիտի բաժնուի :

Այս ընկերութիւնը ամեն մարդ հրաւիրէր էր իրեն միանալու. բայց ետքէն ընկերք որ ընտրութեամբ մարդ կ'առնեն եղեր իրենց մէջ՝ պէտք ու գլուխ գիտելով ու զին ներքով և իրենց ունեցածին համեմատ է նէ ընդունելով :

Այս ընկերութիւնը ամեն եկեղեցիներ օգրուշնոց տամակներ զրկէր է. բայց ըսածնուս

նայելով ամեն մարդ իր նուէրները ազգային բարեկարգ վարչութեան ձեռքը յանձնելու պահէր է :

Այս ընկերութիւնը ինքնատուր ընդ մ'ըլլալով՝ շատ մը մարդիկ ալ ուրիշ ընկերութիւն մը կազմեր են եղեր պահապան աւ նուէրով, որ օգնական ընկերութեան գործոց վրայ հսկեն

Այսպէս հետեւ Հայ ազգին կռնակը գետինը չը գար. օգնական ալ ունի, պահապան ալ :

Սահաւանդ որ այս ընկերութեանց ետեւէն ուրիշ հարածիչ ընկերութիւն մը կազմուելու վրայ է եղեր. ասոր ալ պաշտօնը Պահապան ընկերութեան վրայ հսկել պիտի ըլլայ և եթէ այդ ընկերութիւնը իր պաշտօնը ըստ արժանւոյն չը կատարէ՝ հարածիչ ընկերութիւնը աւելին կ'ընթեր քաշելուն պէս երկու ընկերութիւններն ալ պիտի հալածէ եղեր :

Սենք ալ կը բարեմաղթենք որ Ազգային Պահամադրութիւնը գայ ու այս ընկերութիւններուն ամենն ալ հալածէ :

ԾՈՊԱԼԻՈՐ ՄՕՏԷ

ԿԱՄ

ԲԻՒՍԿԻՒԼԼԻՒ ՊԵԼԱ

Այսօր տարի Բարիչի մէջ հարուստ աղջկան մը վրայ ջրային հիւանդութիւն մը դաւով իր գլուխը մարմինին վրայ բռնող թիւ կաւնքն ի վեր երկնոց իր կողմ հաստ ջղերուն ալ կազմինը քաշվեր ու անով գլուխն ալ գէտ ի ալ կազմը ծուր էր հիւանդութենէն ելած ատեն : Բժիշկ բժշկի վրայ այս աղջկանը գլուխը շտապ կեցընելու համար : Որք կը սէ թէ այն ջղը թըլցոյր գնելու է. որք կը սէ թէ կարելու ու մէջ տեղը կտոր մը գնելու է. ուրիշ բժիշկներ ալ ուրիշ բաներ ըսին. բայց աղջկը այն գեղերուն և ճարտարուն մէկն ալ չ'ուզեց ընդունիլ. հոն ծեր միշտ գտնեցաւ, ան ալ սա առաջարկեց. որովհետեւ աղջկանը գլուխը գէտ ի ալ կազմը մը ծուր է, ձախ կազմն ի վար ծանրութիւն մը կ'ախելու է, որպէս զի կանոց կամոց դը

լուսը դեպ ՚ի ձախ կողմը քաշվելով շտկելի :
 Մենք բժիշկները կեցցեհներով բնդուներ են
 այս գտումը և գործադրեր են սանկ հնար-
 քով մը : Աղջկանը գլուխը սև ու դեղին մե-
 տաքսե ոլորված ու հիւսված գլխանոց մը
 դրեր են . ձախ կողմն ՚ի վար ալ մեջը կապա-
 րի կտորներով քված սև մետաքսե ծոպ (բիւս-
 կիւլ) մը կախեր են գլխանոցէն : Այս ծոպին
 ծանրութիւնը կամաց կամաց աղջկանը գը-
 լուսը դեպ ՚ի իրեն քաշելով երեք ամիսէն
 շտկեր է :

Անցածներս Ռերա նստող մօտադրա մը
 այս ձմրան մէջ նորաձեւութիւն մը գտնելու
 համար իր խելքին ամեն դուռերը դարձնէին
 ու ձեռնուհայն դառնալէն ետքը Շառիվա-
 ռիին մէջը այս գլխանոցին սրտակերը տեսնե-
 լով « հա գտայ , բեր է ինքիւրեն . սրվով բա-
 ւական ստակ կրնամ վաճառելի . այս այս տար-
 ուան գլուխի ծառն է ձախ կողմէն երկայն
 մէկ կանգուն երկայն ծոպով գլխանոց մը » :
 Սեր հայ մատամներն ու հայ մատամներն
 ալ այս դերձակուհիին մօտան տեսնելով սկը-
 սեր են իրենց ալ շինել տալ և հիմայ բաւա-
 կան շառոյեր են այդ սրջաւոր գլխանոցը գոր-
 ծածոցները :

Բայց այդ գլխանոցը ծուռ ճիւղերը կը
 շտկէ նէ՛ շիտակ ճիւղերն ալ պիտի ծռէ բտել
 է . ուրեմն անկէ երեք չորս ամիս ետքը շառ
 մը ծուռ ճիւղ կնիկներ պիտի տեսնենք : Աւ-
 տի օրհնեալ ժողովուրդ ամենեւեմ միաբե-
 րան տերօղորմեա բտելով աղօթք ընենք որ
 այդ գլխանոցը մեր կիներուն ու աղջիկնե-
 րուն ճիւղ ծռելէն առաջ-չքաւորութենէ-
 խելքն ու միտքը հաւատարակչութեան մէջ
 դնէ Արիւնք :

Ստալիկաղ խաղալուն յայերը :

ԱՌԱՋԻՆ

Անցած օր բարեկամի մը հետ նստեր կը
 խօսէինք թէ մեր եկեղեցականները իրենց
 այսպանելի վարմունքովը իրենց ազդեցութիւ-
 նը շատ պակեցուցին ժողովուրդին վրայէն :

բարեկամն ալ ոչ կ'ըսէր , ես իմ խօսքս հաւ-
 տատելու աղայայտներ կը բերէի մէյմ'ալ
 նայիս հետեւեալ նամակը ընդունեցինք :

Պարոն խմբագիր :

Յայտնի է քեզի որ ժամանակէ մ'ի վեր
 ստակով խաղ խաղալու տնաւեր սովորու-
 թիւնը մտած է մեր մէջ և օր աւուր աւե-
 լի տարածվելու վրայ է : Ասոր հետեւները
 չար բըտիքը յառաջնթացներէն լաւ կը հաս-
 կրցվի : Մենք իրկուն մեր մարդերը տուն մը
 կը հաւաքվին ու հոն կէս գիշերներ , մինչև
 բարի լոյս խաղալէն ետքը , օրերնին քիթ բե-
 րան ծռած , որը յիսասըրորած , որն ալ քսակը
 պարպած տուններնին կը դառնան . ալ կրնաս
 նէ անոնց հետ խօսէ . ոչ կնիկ կ'երևայ ու-
 չերնուն , ոչ գաւակ . միշտ իրենց տունած չիլ
 չիլ ոսկիներն են անոնց աչքերը բռնած . կը
 հայհայեն կը սօսան կը կանչեն : Սերք ալ ա-
 նոնց սյուսալուն կանչելուն դէմ կը պաղա-
 ւանք կ'աղաչենք , որ քաշվին այս անիծեալ
 խաղերէն . բայց մօիկ չ'են ըներ . որն ալ ե-
 թէ իրենց կնիկը տակաւին Բեթա խաղալէն
 աւելի կը սիրեն կամ իրենց գրամալուխին
 մէջ իրենց կնիքը ստակն ալ ունին , խօսք կու-
 տան , երգում կ'ընեն որ ալ ամենին չը խա-
 ղան . բայց հետեւեալ իրկունը մենք ֆէրվան
 շառուց ենք առեր , կիրքով եղած երգումը
 ներքի է կ'ըսեն ու երգումնին աւրելով նո-
 րէն խաղալու կ'ըսկընին : Շիտակը մեծ տան-
 ջանք է այս խաղերուն ձեռքէն քաշածնին :

Առանդ՝ (երեկ չ'է առջի օրը) ստորա-
 գրեալքս մէկ տուն մը ժողովեցանք և ամեն
 մէկը հոն իր մեռելը լալով սկսաւ մտածել
 թէ ինչ ձամբով կրնանք այս սովորութիւնը
 վերցնել , որ քիչ տատենէն բնութիւն պիտի
 դառնայ և ժառանգաբար մեր սրդոյն ալ
 պիտի լանցնի : Այս միջոցին Օլարուհի հա-
 նրմն ալ Սարսիլեայի Սեմաֆօ- լրագրին մէջ
 կարգաց թէ Պերո-ի բրիտանականներուն մէջ
 ալ Լանգընէն մեծ յառաջագիմութիւն բրած
 բըտով կիները մեղի պէս վատացած՝ հաւաք-
 վեր ու տեղին արքեպիսկոպոսին գնացեր ա-
 ղաչէր են . ան ալ ելեր քարոզին մէջ աղդու-
 կերպով ստրկով թուղթ խաղալուն դէշու :

Թիւնները ցուցըցեր է և շատերը ետ քաշ վեր են խաղ խաղալէն : Ասոր վրայ մենք ալ ստաջարկեցինք մեզի, որ երթանք արքեպիսկոպոսներուն և վարդապետներուն խնանք և անոնց ազդեցութեամբը վերջ տանք այս գարշելի զբօսանքին, որ շատ սուսներ պիտի կործանէ քիչ առեւեկէն : Բայց ետքը անոնց դիմելուն անտեղութիւնը, անոնց այս մասին անհադ զանցառութիւնը և ժամանակէ մ'ի վեր անոնց խօսքերուն ժողովուրդին վրայ առանց ազդեցութեան մնալը մտածելով նախաձեռնար սեպեցինք անոնց տեղ քեզի դիմել : Վասն զի ժամանակէ մ'ի վեր կը տեսնենք որ անաչառ և իրաւասէր լրագրիւնները անոնցմէ աւելի ազդեցութիւն կունենան ժողովուրդին վրայ : Աստի կ'աղաչենք որ բարեհաճիք մեր խնդիրը ընդունելու և եթէ կարելի է սա գարշելի սովորութեան տարածման առջևը առնելու, որ ձեր պարտքն ալ է մեր խնդրէն շատ առաջ ալ :

Ս'նամք այս մասին ամուսիններուս յայտ գանդատող :

Սրբոհ, Իսկոհ, Տէրոհ,

Սաբոհ, Թագոհ, Նարոհ,

Սարոհ, Սենքոհ, Լըրոհ :

և տաճակ երթայ նէ քիչ առեւեկէն գրեթէ ամեն հայ ուհի :

Այս նամակը կարդալէն ետքը երկուքնիս ալ մէկ քանի վայրկեան մտածեցինք : Ետքը դարցայ իմ ընկերիս ըսի. « ահա պահ մը առաջ ըսածիս մէկ ազդեցցն ալ. ի՞նչու համար եկեղեցականները այս արմատ ձգելու չար պիտի վրայ բան մը չ'են խօսիր ամենեւին ժողովուրդին. — հարցմանս պատասխանըն ալ ես տամ քեզի — . անոր համար որ ինքզինքնուն զատ ուրիշ բան հոգալ չ'ըմբռնածելու սկսան, հետեւեալ ժողովուրդին վրայ ալ ազդելու անկարող եղան : »

— Չ'է, ըսաւ. բարեկամս, եթէ ամեն ալ չ'է գտնէ մէկ մաս մը, մէկ փոքրիկ մաս մը կայ եկեղեցականաց մէջ, որ կըսիրէ իր ազգը և անոր խօսքը կ'ազդէ ժողովուրդին :

— Այս չ'եմ ընդգիմանար ատոր, կը հաւատամ ըսածիդ. ուստի և կ'աղաչեմ դքեզ որ երթաս այդ մասին ըսես իմ կողմէս ու խնդրես, որ օգնէ մեզի ազգին պարտեղին ծա-

ռոց վրայէն զանոնք փախցունող որդերն ու ճճիները սպաննելու. Թող օգնեն մեզի տալիս մէկ քանի տարի, մինչև որ ունենանք ազգին մէջ այնչափ ընթերցող որչափ ոյսօր եկեղեցականք ունինիր ունին. այն առեւեկը Թեթեւեղները անոնց պարտքերը և սիրով յանձն կ'առնենք անոնց պակաս թողածները լեցընել :

Վնա՛ բարեկամ, ըսէ անոնց ասի այսպէս. երթաս բարով :

ԵՐԿՐՈՐԴ

Լնցած առտու երկու հայ կ'իջնէին Բեքայի շրտակ ճամբէն վար. մէկը հեռուն հայ տիկին մը տեսաւ Լըրոպայի հագուուսով որ ետեւէն սպասաւոր մ'առած գէպ ի վեր կ'իջնէր : « Աս կինը կը ճանչեմ ըսաւ քովինն :

— Այո, Երկամիգաս աղային կնիկը չ'է մի :

— Այո, նոյնն է. դու-խը դրած նորածեղ զլսարկը տեսա՞ր. ես եմ գնած :

— Ի՞նչ. դուն անոր շաքար ես առեր :

— Այո, ես եմ տուեր ստակը :

— Ի՞նչ կ'ըսես եղբայր, ադ անկարելի բան է. ստոնք կարօտութիւն չ'ունին :

— Աւինն չ'ունին, չը գիտեմ. միայն թէ որ ուղես երգում ալ կ'ընեմ որ այդ գլխարկին ստակը ես եմ տուած :

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ. այդ կինը անտեղութեանք չ'է. և մարդն ալ . . .

— Այդէ ինչպէս եղաւ. անցած իրկունս տոնց տունը գնացի. երկանը հետ նստանք Բեքայի խաղայինք. չորս հինգ հարիւր զուրուշի ստակս առաւ : Այնը որ քովը նստեր էր, տեսնելով իր երկանը վատարկիլը՝ ականջըն ի վար սանկ ըսաւ. « ալ այս իրկուան վատարկածդ իմն է ես » : Երբին ալ կամաց մը պատասխանեց անոր. « լո՛ւ, ալ այս ստակով քեզի գլխարկ մը կ'առնեմ » :

Հեռեկալ առտուն երբ Պօլիս կ'իջնէի տեսայ որ այս կինը սպասաւորն ալ ետեւէն առջևէս կ'երթար : Ստիպեցայ մը խանութ մտաւ ու հոն գլխարկներ նայիլ սկսաւ : Հիմայ ալ տեսայ որ գլուխը նոր գլխարկ դրեր է. այս գլխարկը ահա իմ ստակովս տունը վրած է :

— Հո՛ւ. առ կերպով է եղեր հո՛ւ. իմ միտքս ուրիշ տեղեր գնաց .

— Այս կերպով ընայ, ուրիշ միտքով ընայ. ես իրաւունք չունեմ ամեն ատեն և ա մեն տեղ պարծենալու թէ՛ Նիկոմիդոս աղա յին կնոջը գլխուն գլխարկը իմ ստակովս է :

— Բայց պէտք է՛ որ առի ամեն տեղ զգուցես :

— Ի՞նչ կ'ընայ եղեր. իմ հինգ հարիւր զրուշս երթալէն ետքը գնե՛ս այս խօսքով ալ չը միտքարկիմ

Այս խօսքէն ետքը ուրիշ խօսքերու սկսան իրենց ճամբան շարունակելով :

ԵՐՐՈՐԴ

Անցած իրիւան Նստուի թատրոնին մէջ փոքրիկ վեճ մը անցեր է կ'ըսեն, որուն կա տակ ընտրել շատ ուշ իմացվեր է :

Երկու հոգի նստեր էին աթոռակներուն վրայ. միջերգի մը ատեն մէկը միւսին ըսաւ . « Երկու մեր օթեակն երեքը ու հոն նստինք :

— Ի՞նչ, օթեակ ալ վարձեր ես :

— Այո՛, տես սա 24 թիւ օթեակը ես բռնած եմ :

— Բայց անոր մէջ ընտանիք մը կայ :

— Հոգ չէ՛. դուն ետեւէս եկու :

Այսպէս ելան 24 թիւ օթեակը գնացին : Ինտանիքին հետ եղող պարոնը այս եկողները տեսնելով առաջ քիթը բերանը ծռեց. յետոյ կէս բերան հրամցուց անոնք, յուսարով որ նստելու եւեւ տեղ չըգտվիր տեսնելով՝ դուրս կ'ելնեն, բայց անոնք սկսան նստողները անհանգիստ ընելով ինքզինքնին տեղաւորելու աշխատիլ. այնչափ որ ալ ընտանիքին հետն եղող պարոնին համբերութիւնը հատնելով, « Պարոններ, ըսաւ, կարծեմ դուք նստելու տեղ ունե՛ք վարը, ուստի շխտակը անբաղաճաւարութիւն է եղնել հոս գալ և մեր տիկինները անհանգիստ ընել, մանաւանդ որ ամենեւին չ'էք ճանչեր զիրենք . իս ալ ըսէք նե՛՛ կարծեմ ամենը մէկ անգամ տեսած էք սակէ առաջ :

— Այո՛, ըսաւ երկու բնկերներէն առաջին խօսողը . Պ. Սարուգէին տունը, անցած իրիւան :

— Ուրեմն, կարծեմ թէ այդչափ համարձա կու թիւն ունենալու չ'էք հիմայ հոս գալու :

Բայց դուք հրաւիրեցիք իս, պարոն. գիտե՛ք, Պ. Սարուգէին տունը ձեզի հետ Բէֆա խաղացինք և ան տեղ ինէ մէկ երկու հարիւր զրուշ առնելով՝ ըսիք թէ « ալ այս ըստակով թափառական հրեայ տեսնելու պիտի երթամ իրիւան մը . կ'ուզէք նե՛՛ ձեզի ալ իմաց տամ ու ձեզ ալ թատրոն տանիմ ձեր ստակովը » : Աս ալ այս իրիւան ձեզ հոս տեսնելով հասկըցայ որ իմ ստակովս վարձած էք այս օթեակը, ուստի ձեր այն իրիւան հրաւերը ընդունելով եկայ :

— Շնորհալո՛ւք ըսիք. բայց հիմայ հոս տեղ չ'ունինք, ինչպէս որ կը տեսնէք :

— Ի՛նչ ինձի հոգ չէ՛, կրնաք հրամանքնիդ վար իջնել իմ տեղս նստիլ, ես ալ հոս տիկիններուն քովը կը նստիմ :

— Պարոններ, կատակ կ'ընէք չէ՛ նե՛ իրաւ. իմացուցէք որ անոր համեմատ խօսիմ ձեզի հետ :

— Այո՛ կամ ո՛չ, ձեզի՞ ինչ. բաւական չ'է՞ որ դուք իս հրաւիրած էիք իմ ստակովս և ես ալ ձեր հրաւերը ընդունեցի : Խաղացողին զխտուն այսպիսի բաներ կը պատահի. չ'էք ուզեր նե՛՛ ալ այսուհետեւ մի խաղաք ամենեւին » :

Այս խօսքը ըսելէն ետքը մեր երկու պարոնները տեղերնին դարձան, երբ օթեակը նստող պարոնին երեսներն ալ կրակ կարեցան :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Անցած օր մէկը Բերայի մեծ փողոցէն մաղէ ծաղիկ մը և ծողաւոր գլխանոցի տղ մը գտեր է, բերաւ մեղի յանձնեց : Ուստի հրապարակաւ կը ծանուցանենք թէ անոնց տէրը ով է նե՛ թող գայ կամ մէկը զրկէ մեր գրասենեակը և իր մաղէ ծաղիկն ու իր տղ չը առնէ :

ԽՐԱԿԻՐ-ՏՈՐԵՆ

Յ. Գ. ՍԵՂԱՃԵԱՆ

Ի ՂԱԼԱԹԱ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՈՒ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՈՂՈՅ ԹԻՒ 47

Յ. Տէրտէան պատգար

1. Միգէն (չքաւորութիւն
 1. Ընդհանուր ամենայն հայաստանեցոյ, արանց եւ կանանց,
 ճերոց և տղայոց և ամենայն չափուհասակի.....